

АНОТАЦІЯ

Островський А.М. Цивільно-правове регулювання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2024.

Актуальність дослідження зумовлена новелізацією законодавства в сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу та необхідністю з'ясування особливостей реалізації прав споживача та енергопостачальника в контексті виконання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Важливе значення має також встановлення правового режиму енергії як об'єктів цивільних прав.

Результатом дослідження є розробка рекомендацій на основі аналізу нормативно-правових актів та судової практики до чинного законодавства про постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу.

Розділ I «Загальнотеоретична характеристика договірних відносин у сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу» складається з двох підрозділів, які присвячені аналізу джерельної бази регулювання відносин, з'ясуванні моделі функціонування ринку енергетичних ресурсів та її реформуванні з врахуванням правового досвіду країн Європейського Союзу, який може надати Україні можливість удосконалити свою правову систему, забезпечити більш ефективний захист прав громадян та підняти рівень правової культури в країні. Запозичення кращих практик та стандартів може сприяти розвитку правової системи, яка відповідає сучасним викликам та потребам громадян. Україна активно працює над інтеграцією у європейський і світовий

правовий простір. Значні зусилля витрачаються на адаптацію внутрішнього законодавства до європейського, а також на виконання міжнародних зобов'язань. У цьому контексті поетапне впровадження в енергетичній сфері права ЄС є важливим кроком на шляху України до економічної інтеграції та сприяє подальшому розширенню політичного співробітництва з Європейським Союзом. Охарактеризовано основні моделі функціонування оптового ринку електричної енергії. А саме найбільш відомі моделі: вертикально інтегрований ринок, модель єдиного покупця (модель пулу), модель з дерегульованою оптовою торгівлею, модель з нерегульованою оптовою і роздрібною торгівлею, ринок двосторонніх договорів і балансуєчий ринок.

На сучасному етапі розвитку України для функціонування оптового ринку електричної енергії застосовується модель «ринок двосторонніх договорів і балансуєчий ринок», яка найкраще підходить для цього.

Розділ II «Договір як цивільно-правова форма постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу» містить три підрозділи, у яких здійснено аналіз правової природи договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу, виокремлено істотні умови договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу, правового режиму енергії, як об'єкта цивільних прав, а також прав та обов'язків сторін договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу.

Енергію слід визнати специфічним об'єктом цивільного права, оскільки вона має специфічні властивості, такі як: відсутність фізичної матеріальності, неможливість накопичення великих обсягів енергії для подальшого використання, особливий метод передачі через приєднану мережу, неможливість повернути вже спожиту енергію. Незважаючи на це енергія як об'єкт широко задіяна в цивільному обороті та є предметом багатьох договорів.

Можливість передачі і споживання енергії тільки через приєднану мережу є однією з головних особливостей договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу – правовою формою, яка опосередковує споживання

енергетичних ресурсів.

Розглядаючи питання про обсяги прав та обов'язків сторін у контексті договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу в Україні, важливо відзначити, що особливості цього договору обумовлюють унікальний статус його учасників. Вони наділені специфічними правами і обов'язками: дотримання визначеного режиму використання енергії, забезпечення безпечної експлуатації енергетичних мереж, облік використаної енергії, безперебійне і безлімітне постачання енергетичних ресурсів, наданні енергетичних ресурсів визначеної якості і ін.

Розділ III «Динаміка договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу» складається з трьох підрозділів, які присвячені аналізу порядку укладення договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу і виконання та припинення, а також цивільно-правової відповідальності за порушення умов договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу.

Договір постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу відноситься до договорів приєднання та публічних договорів.

Процес укладення договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу передбачає декілька етапів: звернення заявника з пропозицією укладення договору, постачальник надає заявнику проєкт договору, перевірка проєкту договору та внесення до нього своїх зауважень та пропозицій, узгодження та укладення проєкту договору сторонами у письмовий формі.

Правові норми, що регулюють договірні відносини, мають включати ефективний механізм примусу для забезпечення виконання зобов'язань учасниками, а у випадку порушень – передбачати застосування відповідних санкцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є одним з перших комплексних досліджень цивільно-правового регулювання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу в українській юридичній науці в умовах новелізації законодавства в сфері

постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. За результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано низку наукових положень, що містять ознаки новизни та виносяться на захист:

уперше:

1) запропоновано авторське визначення поняття договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу, під яким слід розуміти: за договором постачання енергетичних ресурсів (електроенергія, теплова енергія) через приєднану мережу одна сторона (постачальник) зобов'язується передавати другій стороні (споживачеві) енергетичні ресурси, а споживач зобов'язується оплачувати вартість прийнятих енергетичних ресурсів тільки через приєднану мережу та дотримуватись передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити справність та безпечну експлуатацію обладнання;

2) обґрунтовано правову природу договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу як самостійного виду договору у зв'язку з притаманними лише йому особливостями, які відрізняють його від договорів про надання послуг, поставки, купівлі-продажу та інших видів цивільно-правових договорів у зв'язку з чим запропоновано внести зміни в ЦК України;

3) запропоновано авторське визначення енергетичних ресурсів – це електроенергія і теплова енергія, яка доступна для промислового та побутового споживання;

4) запропоновано доповнити Цивільний кодекс України статтею 714-1, в якій передбачити істотні умови договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу:

- 1) предмет договору;
- 2) тип джерела енергетичних ресурсів;
- 3) якість енергетичних ресурсів;
- 4) ціна, порядок обліку та розрахунку за енергетичні ресурси;
- 5) строк дії договору;
- 5) визначено поняття системи зберігання енергії – це інтегрована технічна

система, яка забезпечує здатність ефективно збирати, конвертувати та утримувати енергію в різних формах з метою подальшого використання відповідно до потреб споживачів та вимог системи електропостачання;

б) сформовано та обґрунтовано правову модель оптового ринку електроенергії, а саме: «Інноваційний енергетичний гібридний ринок» (ІЕГР), який являє собою новаторську модель організації взаємовідносин у сфері електроенергетики, яка поєднує традиційні підходи з передовими технологіями та концепціями. Основна ідея цієї моделі полягає в створенні правової структури гібридного ринку, де споживачі, виробники, постачальники послуг енергозбереження та інші учасники мають можливість взаємодіяти за новими, більш гнучкими цивільно-правовими формами;

7) запропоновано доповнити Закон України «Про ринок електричної енергії» наступними обов'язками постачальника, а саме:

- повідомляти споживача завчасно (не пізніше ніж за 24 години) про обмеження в постачанні енергетичних ресурсів;
- повідомляти споживача негайно (не пізніше ніж за 15 хвилин) про обмеження в постачанні енергетичних ресурсів (аварійні);
- забезпечити реальний облік витрачених енергетичних ресурсів споживачем шляхом зняття показників з приладів обліку споживання електричної енергії, в тому числі за допомогою ІТ-технологій;
- забезпечити встановлення приладів обліку споживання та якості електричної енергії, в тому числі за допомогою ІТ-технологій на всій мережі;

8) обґрунтовано підстави для розірвання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу:

- з ініціативи споживача у разі:
 - неправомірного припинення постачання енергетичних ресурсів;
 - постачання енергетичних ресурсів з недотриманням гарантованих стандартів якості, більше двох разів;
- з ініціативи енергопостачальника у разі:
 - несплати за спожиту енергію понад обумовлений договором строк;

- не виконання протоколу комісії з розгляду актів про порушення;

удосконалено:

9) положення про те, що електрична енергія, як об'єкт цивільних прав, має специфічні властивості, такі як:

- відсутність фізичної матеріальності (неможливість її візуального сприйняття як речі);

- збіг моменту виробництва та споживання енергії за часом та обсягом (з урахуванням втрат);

- неможливість накопичення великих обсягів енергії для подальшого використання (з урахуванням наявної мережі системи зберігання енергії (energystorage));

- особливий метод передачі через електромережі (приєднану мережу);

- неможливість повернути вже спожиту енергію;

- обмеженість здійснення правомочностей володіння та розпорядження енергією;

10) розуміння поняття енергії, як самостійного об'єкта цивільного права, а саме: абстрактної (безтілесної) речі з численними унікальними особливостями, до якої застосовуються положення Цивільного кодексу України, що стосуються права власності;

11) розуміння про те, що договір постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу належить до публічних договорів та договорів приєднання;

12) положення про те, що енергія має майнову (товарну) природу, а саме: енергія, що виробляється на об'єктах електроенергетики є товаром, призначеним для реалізації;

набули подальшого розвитку:

13) обґрунтування потреби у використанні відповідного типу договору не лише для регулювання юридичних відносин, пов'язаних з постачанням енергії

споживачу, а й для належного контролю за використанням отриманої енергії, що обумовлено особливостями фізичних властивостей енергії;

14) теоретичні висновки про те, що може застосовуватися положення та договірні конструкції договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу до всіх правовідносин, що виникають при постачанні енергетичних та інших ресурсів з врахування особливостей їх предмету;

15) позиція, що енергопостачальник зобов'язаний забезпечити безперервне постачання енергії всім споживачам, дотримуючись при цьому показників якості електричної енергії.

Обґрунтовані за результатами дослідження теоретичні висновки дозволили сформулювати конкретні пропозиції щодо удосконалення правового регулювання відносин з постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальшої наукової розробки проблем правової природи, укладення, виконання або розірвання договорів постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані при підготовці навчальних посібників, підручників, методичних рекомендацій з курсу «Цивільне право України» або спецкурсу «Договірне право».

Ключові слова: цивільно-правовий договір, контракт, приєднана мережа, енергія, правова природа договору, об'єкт цивільних прав, цивільно-правове регулювання договору, енергетичні ресурси, договірні відносини, цивільно-правова відповідальність, договір приєднання.

SUMMARY

Ostrovskiy A.M. Civil law regulation of the contract for the supply of energy resources through the connected network. – Qualifying scientific work published as a manuscript.

A dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 Law (field of knowledge – 08 Law). – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2024.

The relevance of the study is due to the novelization of the legislation in the field of supply of energy resources through the connected network and the need to clarify the specifics of the implementation of the rights of the consumer and the energy supplier in the context of the execution of the contract for the supply of energy resources through the connected network. It is also important to establish the legal regime of energy as objects of civil rights.

The result of the study is the development of recommendations based on the analysis of legal acts and judicial practice to the current legislation on the supply of energy resources through the connected network.

Section I «General theoretical characteristics of contractual relations in the field of supply of energy resources through the connected network» consists of two subdivisions and is devoted to the analysis of the source base of the regulation of relations, clarification of the functioning model of the energy resources market and its reform, taking into account the legal experience of the countries of the European Union that may provide Ukraine with an opportunity to improve its legal system, ensure more effective protection of citizens' rights and raise the level of legal culture in the country. The borrowing of best practices and standards can contribute to the development of a legal system that meets the modern challenges and needs of citizens. Ukraine is actively

working on integration into the European and global legal space. Considerable efforts are spent on adapting domestic legislation to European legislation, as well as on fulfilling international obligations. In this context, the phased implementation of EU law in the energy sphere is a big step on Ukraine's path to economic integration and the development of further expansion of political cooperation with the European Union. The main models of the functioning of the wholesale electricity market are characterized. Namely, the most famous models: vertically integrated market, single-buyer model (pool model), deregulated wholesale trade model, unregulated wholesale and retail trade model, market of bilateral contracts and balancing market.

At the current stage of Ukraine's development, for the operation of the wholesale electric energy market, the model «bilateral contract market and balancing market» is used, which is best suited for this.

Section II «Contract as a civil-law form of supply of energy resources through a connected network» contains three subsections which analyze legal nature of a contract for the supply of energy resources through a connected network was carried out and the essential conditions of a contract for the supply of energy resources through a connected network, the legal regime of energy, as of the object of civil rights, as well as the rights and obligations of the parties to the contract for the supply of energy resources through the connected network were singled out.

Energy should be recognized as a specific object of civil law, as it has specific properties, such as: lack of physical materiality, inability of accumulating large amounts of energy for further use, special method of transmission through the connected network, impossibility of returning already consumed energy. Despite this, energy as an object is widely used in civil circulation and is the subject of many agreements.

The possibility of energy transmission and consumption only through the connected network is one of the main features of the contract for the supply of energy resources through the connected network – a legal form that mediates the consumption of energy resources.

When considering the scope of the rights and obligations of the parties in the context of the contract for the supply of energy resources through the connected network in Ukraine, it is important to note that the specifics of this contract determine the unique status of its participants. They are endowed with specific rights and obligations: compliance with the specified regime of energy use, ensuring the safe operation of energy networks, accounting for used energy, uninterrupted and unlimited supply of energy resources, provision of energy resources of a certain quality, etc.

Section III «Dynamics of the contract for the supply of energy resources through the connected network» consists of three subsections, which are devoted to the analysis of the procedure for concluding the contract for the supply of energy resources through the connected network, and its execution and termination, as well as civil liability for violation of the terms of the contract for the supply of energy resources through the connected network.

The contract for the supply of energy resources through the connected network refers to connection contracts and public contracts.

The process of concluding a contract for the supply of energy resources through the connected network involves several stages: the applicant's appeal with a proposal to conclude a contract, the supplier provides the applicant with a draft contract, checking the draft contract and making comments and suggestions to it, agreement and conclusion of the draft contract by the parties in writing, execution by the parties contract in accordance with the conditions specified in it.

Legal norms regulating contractual relations should include an effective mechanism of coercion to ensure the fulfillment of obligations by participants, and in case of violations, they should provide for the application of appropriate sanctions.

The scientific novelty of the work lies in the fact that the dissertation is one of the first comprehensive studies of the civil law regulation of the contract for the supply of energy resources through a connected network in Ukrainian legal science. Based on the

results of the research, a number of scientific propositions containing signs of novelty were formulated and justified:

For the first time:

1) the author's definition of the concept of the contract for the supply of energy resources through the connected network is proposed, which should be understood as follows: under the contract for the supply of energy resources (electricity, thermal energy) through the connected network, one party (supplier) undertakes to transfer energy resources to the other party (consumer), and the consumer undertakes to pay the cost of the received energy resources only through the connected network and to observe the mode of its use stipulated by the contract, as well as to ensure the serviceability and safe operation of the equipment;

2) justified the legal nature of the contract for the supply of energy resources through the connected network as an independent type of contract in connection with its unique features that distinguish it from contracts for the provision of services, supply, sale and other types of civil law contracts, in connection with which it is proposed to make changes in the Civil Code of Ukraine;

3) the author's definition of energy resources is proposed - it is electricity and heat energy that is available for industrial and household consumption.

4) it is proposed to supplement the Civil Code of Ukraine with Article 714-1, which stipulates the essential terms of the contract for the supply of energy resources through the connected network:

- 1) the subject of the contract;
- 2) type of source of energy resources;
- 3) quality of energy resources;
- 4) price, accounting and calculation procedure for energy resources;
- 5) term of validity of the contract;

5) the concept of an energy storage system is defined - it is an integrated technical system that provides the ability to effectively collect, convert and retain energy in various

forms for further use in accordance with the needs of consumers and the requirements of the power supply system;

6) the legal model of the wholesale electricity market was formed and substantiated, namely: «Innovative Energy Hybrid Market» (IEHM), which is an innovative model of the organization of relations in the field of electricity, which combines traditional approaches with advanced technologies and concepts. The main idea of this model is to create a legal structure of a hybrid market, where consumers, producers, providers of energy saving services and other participants can interact according to new, more flexible civil legal forms;

7) it is proposed to supplement the Law of Ukraine «On the Electricity Market» with the following obligations of the supplier, namely:

- to notify the consumer in advance (no later than 24 hours) about restrictions in the supply of energy resources;

- inform the consumer immediately (no later than 15 minutes) about restrictions in the supply of energy resources (emergency);

- to ensure real accounting of energy resources spent by the consumer by taking indicators from electrical energy consumption accounting devices, including the help of IT technologies;

- to ensure the installation of devices for accounting for the consumption and quality of electric energy, including the help of IT technologies on the entire network;

8) substantiated grounds for terminating the contract for the supply of energy resources through the connected network:

- on the initiative of the consumer in case of:
 - unlawful termination of the supply of energy resources;
 - supply of energy resources with non-compliance with guaranteed quality standards, more than twice;

- on the initiative of the energy supplier in case of:
 - failure to pay for the consumed energy beyond the term specified in the contract;
 - failure to comply with the commission's protocol for reviewing acts of violation;

improved:

9) the provision that electric energy, as an object of civil rights, has specific properties, such as:

- lack of physical materiality (impossibility of its visual perception as a thing);
- coincidence of the moment of energy production and consumption by time and volume (considering losses);
- impossibility of accumulating large amounts of energy for further use (considering the existing energy storage system network);
- a special method of transmission through power networks (connected network);
- inability to return already consumed energy;
- limitation of the exercise of powers of ownership and disposal of energy;

10) understanding the concept of energy as an independent object of civil law, namely: an abstract (incorporeal) thing with numerous unique features, to which the provisions of the Civil Code of Ukraine relating to property rights apply;

11) understanding that the contract for the supply of energy resources through the connected network belongs to public contracts and connection contracts;

12) the provision that energy has a property (commercial) nature, namely: energy produced at electric power facilities is a commodity intended for sale;

acquired further development:

13) justification of the need to use the appropriate type of contract not only for regulating legal relations related to the supply of energy to the consumer, but also for

proper control over the use of the received energy, which is due to the specifics of the physical properties of energy;

14) theoretical conclusions that the provisions and contractual constructions of the contract for the supply of energy resources through the connected network can be applied to all legal relations that arise during the supply of energy and other resources, considering the peculiarities of their subject matter;

15) the position that the energy supplier is obliged to ensure continuous supply of energy to all consumers, while observing the indicators of the quality of electric energy.

Based on the results of the research, the theoretical conclusions made it possible to formulate specific proposals for improving the legal regulation of relations with the supply of energy resources through the connected network. The results of the dissertation research can be used in the research field - as a basis for further scientific development of problems of a legal nature, conclusion, execution or termination of contracts for the supply of energy resources through the connected network. The materials of the dissertation research can be used in the preparation of training manuals, textbooks, methodological recommendations for the course «Civil Law of Ukraine» or the special course «Contract Law».

Key words: civil law contract, contract, connected network, energy, legal nature of the contract, object of civil rights, civil law regulation of the contract, energy resources, contractual relations, civil legal responsibility, accession agreement.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Островський А.М. Генеза цивільно-правового регулювання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу// Юридичний науковий електронний журнал – Запоріжжя. 2023. №1. С. 122-126.
2. Островський А.М. Порядок укладення договору постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу// Науково практичний журнал - Європейські перспективи. 2023.№2. С. 132-139.
3. Островський А.М. Особливості прав та обов’язків сторін договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу// Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. №2. С. 244–248.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Островський А. М. Договір постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу у цивільному праві України. матер. Міжн. наук.-практ. конф. Proceedings of II International Scientific and Practical Conference Stockholm, Sweden 7-9 November 2021. С. 797-802.
2. Островський А. М. Окремі аспекти договору постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу// Матеріали XXII Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи» 28 квітня 2023 року – С 62-64.
3. Островський А.М. Цивільно-правова відповідальність за порушення умов договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXI міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи» (22–23 квітня 2022 р.). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2022. С. 57-59.

4. Островський А. М. Істотні умови договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу // Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу : зб. тез доповідей III Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 60-ти річчю Хмельницького національного університету, 17 квітня 2022 р. Хмельницький : ХНУ, 2022. 271 с. (укр., англ.) С. 188-191.
5. Островський А.М. Зміст договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXX звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2024 р.). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2024. С. 196–198.